

OMGEVINGSBERAAD
Waddengebied

2025
Jaarverslag

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Voorwoord	3
Hoofdstuk 2 De rol en betekenis van het Omgevingsberaad.....	4
Rollen en functies van het Omgevingsberaad Waddengebied	4
Hoofdstuk 3 2025 in vogelvlucht	5
Vergaderingen van het Omgevingsberaad en het Vooroverleg (VOO).....	5
Themabijeenkomsten 2025.....	6
Het Omgevingsberaad als ontmoetingsplaats, voorportaal en platform.....	6
Werkbezoek aan Brussel.....	6
Werkbezoek Europarlementariër Ter Laak aan het Waddengebied	7
Trilaterale samenwerking.....	7
Toogdag voor de Wadden van 23 juni 2025	7
Jongerenberaad Waddengebied.....	8
Communicatiestrategie- en aanpak	8
Samenwerking met het Noordzeeoverleg.....	8
Hoofdstuk 4 Adviezen 2025	9
PAWOZ Eemshaven	10
Nationaal Programma Ruimte voor Defensie en Wet op de Defensiegereedheid	10
Beleidskader Natuur Waddenzee.....	10
Europees- en internationaalrechtelijke status van de Waddenzee	10
Adviestraject De Graeff en evaluatie van Agenda en Uitvoeringsprogramma	10
Programmatische Aanpak Grote Wateren.....	11
Bezuiniging Nationale Parken.....	11
Routekaart Kust en Klimaat.....	11
Reacties en antwoorden op de adviezen.....	11
Hoofdstuk 5 Bijeenkomsten Omgevingsberaad Waddengebied.....	12
Vergaderingen van het Omgevingsberaad in 2025.....	12
Thema- en (online) kennisbijeenkomsten.....	12
Vergaderingen Bestuurlijk Overleg Waddengebied	12
Hoofdstuk 6 Samenstelling Omgevingsberaad en Vooroverleg.....	13
Samenstelling Omgevingsberaad per 1 januari 2025.....	13
Plaatsvervangers Omgevingsberaad in 2025.....	14
Vooroverleg Omgevingsberaad in 2025.....	14

Hoofdstuk 7 Het bureau Omgevingsberaad Waddengebied	15
Hoofdstuk 8 Jaarrekening.....	16
Begroot en gerealiseerd	16
<i>Ad 1 Salarissen en personeel (+ € 17.129).....</i>	<i>17</i>
<i>Ad 2 Huisvesting en overige kosten (+ € 80)</i>	<i>17</i>
<i>Ad 3 Toogdag voor de Wadden (+ € 1.785).....</i>	<i>17</i>
<i>Ad 4 Advies-, communicatie- en vergaderkosten (- € 7.638).....</i>	<i>17</i>
<i>Resultaat en reserve</i>	<i>18</i>

Hoofdstuk 1 Voorwoord

Beste lezer,

Met grote waardering en oprechte betrokkenheid kijk ik terug op 2025. Het was een jaar waarin het Omgevingsberaad Waddengebied opnieuw heeft laten zien welke kracht schuilt in deze bijzondere samenwerking. Natuur, sectoren, wetenschap en overheden uit Rijk en regio vonden elkaar ook dit jaar rond een gedeelde opdracht: zorgvuldig omgaan met het Waddengebied en bouwen aan een toekomst die ecologisch houdbaar, economisch verantwoord en maatschappelijk uitlegbaar is. Juist nu de druk op dit unieke gebied toeneemt, is die gezamenlijke opdracht van onschatbare waarde.

Wie in of voor het Waddengebied werkt, weet hoe bijzonder dit gebied is. In 2025 heb ik opnieuw gezien hoeveel kennis, betrokkenheid en verantwoordelijkheidsgevoel er aan tafel aanwezig is. Dat stemt mij dankbaar en positief. Hetzelfde geldt voor de wijze waarop het Waddengebied steeds nadrukkelijker in breder verband wordt geplaatst: nationaal, in relatie tot de Noordzee en ook trilateraal. Het werkbezoek van het Omgevingsberaad aan Brussel onderstreepte nog eens hoe belangrijk het is om die bredere blik vast te houden.

Tegelijkertijd was 2025 ook een jaar waarin de zorgen nadrukkelijk op tafel lagen. De staat van de Waddenzeenatuur blijft kwetsbaar en verslechtert. De stapeling van opgaven neemt toe. Grote dossiers rond energie, defensie, bereikbaarheid, natuurherstel, zoetwaterbeschikbaarheid, waterveiligheid en ruimtelijke keuzes grijpen steeds sterker in elkaar. In het Waddengebied raakt dit altijd direct aan de mensen die er wonen, werken en leven. De vraag is allang niet meer of die samenhang er is, maar of wij daar in besluitvorming en uitvoering ook werkelijk naar handelen.

Daar ligt voor mij en voor de leden van het Omgevingsberaad, ook de teleurstelling van het afgelopen jaar. Nog te vaak zien we dat processen onvoldoende in samenhang verlopen, dat adviezen laat of slechts beperkt worden betrokken, of dat keuzes worden voorbereid zonder dat de impact op het geheel van het Waddengebied scherp genoeg in beeld is. Dat schuurt. Niet omdat verschillen van inzicht er niet mogen zijn; integendeel, die horen bij een gebied waarin zoveel belangen en waarden samenkomen. Maar het Waddengebied vraagt om voorspelbaar bestuur, transparantie, respect voor gemaakte afspraken en oog voor het grotere geheel. Wie het Waddengebied serieus neemt, kan zich geen versnipperde benadering veroorloven. Zeker niet met het oog op toekomstige generaties.

Een bijzonder en hoopgevend moment in 2025 was voor mij de presentatie van het Jongerenberaad Waddengebied tijdens de Toogdag op 23 juni. Met de komst van veertien bevlogen jongeren die in het gebied wonen, werken of studeren, heeft het Waddengebied er een belangrijke stem bij gekregen. Hun betrokkenheid laat zien dat de toekomst van het Waddengebied ook leeft bij een nieuwe generatie. Dat stemt hoopvol. Het is van groot belang dat deze jongeren in de Waddengovernance blijvend ruimte krijgen om mee te denken, hun perspectief in te brengen en de verbinding te leggen tussen de opgaven van vandaag en de keuzes voor morgen.

Daarom moet 2026 een jaar van keuzes en uitvoering worden. Minder stapeling van losse trajecten, meer bestuurlijke samenhang en meer voortvarendheid. Meer zichtbare voortgang op de onderwerpen die er werkelijk toe doen voor het gebied. Dat vraagt van ons allemaal dat we de Agenda voor het Waddengebied 2050 serieus blijven nemen als gezamenlijke koers. Dat we natuurherstel, economie, veiligheid en leefbaarheid niet als afzonderlijke thema's behandelen, maar als met elkaar verbonden opgaven. Dat we investeren in kennis, in beheer en in de jonge generatie die zich steeds nadrukkelijker laat horen. En dat we de trilaterale samenwerking benutten zoals die bedoeld is: niet als bijzaak, maar als noodzaak.

Als voorzitter van het Omgevingsberaad zie ik het als mijn verantwoordelijkheid om in 2026 te blijven inzetten op focus, verbinding en bestuurlijke scherpheid. Om ruimte te houden voor verschil, zonder de gezamenlijke richting uit het oog te verliezen. Om samen met u en alle betrokkenen, te blijven werken aan een Waddengebied dat niet alleen in woorden wordt beschermd, maar ook in daden. Dat zijn wij het unieke Werelderfgoed verplicht. En dat zijn wij elkaar verplicht.

Arno Brok, voorzitter Omgevingsberaad Waddengebied

Hoofdstuk 2 De rol en betekenis van het Omgevingsberaad

Het Omgevingsberaad Waddengebied is ingesteld door het Rijk als formeel adviesorgaan binnen de 'Waddengovernance'. Daarmee werd begin 2020 ook een platform gecreëerd waar maatschappelijke partijen en overheden elkaar ontmoeten, in gesprek zijn en kennis delen. Dit creëerde nabijheid, een netwerk met korte lijnen tussen "Den Haag en de regio" en 'de systeemwereld en de leefwereld'. Met de Waddenacademie als kennisregisseur worden op basis van feiten, evidence-based beleid en besluitvorming voorbereid. De filosofie onder de inrichting van het Omgevingsberaad luidt dat succesvol beleid alleen tot stand komt in gezamenlijke en vroegtijdige participatie van de drie geledingen: overheid, kennis en maatschappelijke organisaties.

Sinds de start begin 2020 heeft het Omgevingsberaad zich verder ontwikkeld. Dat heeft begin 2025 tot de volgende aangescherpte missie en visie geleid:

Vertegenwoordigers van vissers, landbouw, waddenzeehavens, recreatie en toerisme, natuur- en milieuorganisaties en de wetenschap brengen gevraagd en ongevraagd advies uit aan de overheden, Rijk en regio. Zo dragen we bij aan gezamenlijke en vroegtijdige participatie van overheden, wetenschap en sectoren die belang hebben bij het Waddengebied en invloed hebben op de manier waarop we met dat unieke en kwetsbare UNESCO Werelderfgoed omgaan, waarin mensen leven, werken en recreëren.

Dit doen we omdat we geloven dat gezamenlijke en vroegtijdige participatie leidt tot succesvol beleid dat gericht is op duurzame bescherming en ontwikkeling van de natuur van de Waddenzee en een veilig, vitaal en veerkrachtig Waddengebied voor de bewoners, bezoekers en ondernemers. We staan voor doordachte en gedragen oplossingen ten dienste van het Waddengebied, zoals voor het Beleidskader Natuur Waddenzee, vraagstukken rondom Klimaat en Energie, Defensie, Gaswinning, Visserij en Energietransitie.

Wij zetten ons in voor een krachtige samenwerking van alle partijen in het (trilaterale) Waddengebied. Dat maken we waar door de 'sleutelfiguren' bij elkaar te brengen en informatie toegankelijk en transparant te maken, waarmee we open dialogen faciliteren en samenhangende besluitvorming stimuleren. We bewaken de voortgang van de 'Agenda voor het Waddengebied 2050' en het 'Uitvoeringsprogramma 2026'.

Rollen en functies van het Omgevingsberaad Waddengebied

Bij de oprichting heeft het Omgevingsberaad vier rollen gekregen:

1. Adviesorgaan over beleid en de voortgang van de Agenda voor het Waddengebied 2050.
2. Ontmoetingsplaats voor vertegenwoordigers van overheden, wetenschap en maatschappelijke organisaties.
3. Platform voor gestructureerde discussies over beleid en actuele ontwikkelingen.
4. Voorportaal van het Bestuurlijk Overleg Waddengebied. Rijk en regionale overheden gebruiken het Omgevingsberaad voor het bespreken en toetsen van beleidsvoorstellen. Het beraad maakt daarmee onderdeel uit van de beleidsomgeving en kan in die hoedanigheid tevens thema's agenderen in het Bestuurlijk Overleg Waddengebied

De hoofdfunctie van het Omgevingsberaad is te adviseren over beleidsvraagstukken die voor het Waddengebied van belang zijn. De andere rollen staan ten dienste van deze advisering. Zo doen we meer om tot goede en voldragen adviezen te komen: agenderen van (actuele) thema's, samenbrengen en betrekken van alle betrokken partijen, het volgen en bespreken van ontwikkelingen en actuele situaties, het aandragen van oplossingen en het beïnvloeden van beleidsvorming en beleidsmakers.

Hoofdstuk 3 2025 in vogelvlucht

2025 laat zich wederom beschrijven als een druk, ambitieus en intensief jaar; veel opgaven, veel inhoud, gedegen tot stand gekomen adviezen, een werkbezoek aan Brussel en goed bezochte themabijeenkomsten. De leden hebben aangegeven de werkdruk en stukkenstroom te hoog te vinden. De stukken komen vaak laat beschikbaar, door de krappe deadlines in de cyclus van het BOW. Onder andere de besluitvorming PAWOZ, elektrificatie van de Waddenveren en de oplevering van verschillende deelrapporten Beleidskader Natuur Waddenzee hebben voor intensivering van de gesprekken gezorgd. De communicatiestrategie is in februari 2025 afgerond en het Jongerenberaad is van start gegaan.

In de strategische sessie eind 2024 heeft het Omgevingsberaad aangegeven zich te willen focussen op de volgende onderwerpen: Beleidskader Natuur Waddenzee (inclusief sociaaleconomische analyse en het afwegingskader), anticiperen op Natuurherstelverordening, Visserij (beleid en transitie), PAWOZ, Defensie en het vervolg van het ABDTOPConsult-advies. Het onderdeel Gastvrijheidsbeleid wordt onderdeel van de Toogdag. De focus op het Beleidskader Natuur Waddenzee is duidelijk terug te zien in de adviezen en onderwerpen van de themabijeenkomsten. PAWOZ en Defensie hebben eveneens veelvuldig op de Omgevingsberaad-agenda gestaan en waren onderdeel van de advisering van het Omgevingsberaad. Het proces van de Natuurherstelverordening was nog niet zo ver dat daar een themabijeenkomst aan gewijd kon worden. Wel heeft er een presentatie plaatsgevonden tijdens een vergadering van het Omgevingsberaad en komt het onderwerp in 2026 weer terug.

Het werkbezoek in Brussel stond op aangeven van de leden inhoudelijk in het teken van zoetwaterbeschikbaarheid en waterveiligheid. De gesprekken in Brussel en de gevoelde urgentie bij dit onderwerp werkten ook door in de onderwerpen van de themabijeenkomsten verder in het jaar.

Vergaderingen van het Omgevingsberaad en het Vooroverleg (VOO)

Er zijn vijf reguliere vergaderingen van het Omgevingsberaad geweest. Agenda's van het Omgevingsberaad blijven aanhoudend vol, mede omdat de BOW-agenda's vol zijn. Het Omgevingsberaad heeft het BOW op nagenoeg alle besprekpunten van advies voorzien, zoals te lezen in hoofdstuk vier.

Dossiers die verschillende keren op de agenda gestaan hebben zijn Ruimte voor Defensie, Beleidskader Natuur Waddenzee, Concessie Waddenveren, PAWOZ en het onderzoek naar de Europeesrechtelijke status van de Waddenzee en De Staat van de Waddenzee. Dit houdt automatisch ook volle agenda's voor het Vooroverleg in. In dit overleg worden de vergaderingen van het Omgevingsberaad voorbereid door collega's van de vertegenwoordigers van de sectoren en inhoudelijke beleidsadviseurs van de overheden.

De hoeveelheid stukken en de tijdigheid van stukken blijft een knelpunt. In het advies De Graeff is terug te lezen dat er in de huidige werkwijze een gebrek aan uitvoeringskracht is, zowel in regie en sturing. Het probleem van veel en niet altijd tijdige stukken werkt ook door naar de achterbannen van de leden. De voorbereiding van de inbreng en daarmee draagvlak en legitimiteit van de vertegenwoordiger komt daarmee onder druk te staan. De vraag hoe je als collectief in deze hoeveelheid agendapunten inhoudelijke focus en impact houdt, blijft continu aandacht vragen. We blijven aandringen op het opvolgen van de adviezen van De Graeff zodat de benodigde verbeteringen zo snel mogelijk worden doorgevoerd.

Het bureau heeft ter voorbereiding van elke vergadering circa twee weken voor de vergadering een voorbereidend overleg (VOO) met inhoudelijke vertegenwoordigers van alle leden en overheden. In 2025 zijn we gestart met een andere opzet: het VOO vergadert online. Het eerste deel is in aanwezigheid van de vertegenwoordigers van de overheden. Het tweede deel is alleen voor de vertegenwoordigers van de leden. Dit functioneert naar volle tevredenheid.

Themabijeenkomsten 2025

In het Jaarplan 2025 heeft het Omgevingsberaad zich ten doel gesteld om een aantal themabijeenkomsten te houden op basis van de eigen strategische behoeften en langetermijnagenda. Dit is goed gelukt. Door de vraag en het aanbod is het aantal in de afgelopen jaren toegenomen. In 2025 is dit gestegen naar zeven, waaronder drie online kennisbijeenkomsten.

Er zijn meer themabijeenkomsten tot stand gekomen dan gepland. Dit komt ook doordat er enkele online sessies zijn ingepland, in samenwerking met Defensie, ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) en de Waddenacademie. De bijeenkomsten zijn goed bezocht door deelnemers van het Omgevingsberaad, VOO, MT Rijk Regio en inhoudelijk betrokken collega's uit de achterbannen. Deze kennissessies zorgen voor een inhoudelijke verdieping. De bespreking heeft nagenoeg altijd tot een advies of vervolgactie geleid.

Datum	Bijeenkomst
14 januari	Deltaprogramma Wadden & Waddengovernance en Nieuwjaarsaftrap
7 mei	Themasessie Beleidskader Natuur Waddenzee: Staat van de Waddenzeenatuur
22 mei	Themasessie Beleidskader Natuur Waddenzee: Sociaal Economische Impact Analyse
6 juni	Kennissessie Defensie
3 september	Kennissessie Rapport De Europees- en internationaalrechtelijke status van de Waddenzee
25 september	Themabijeenkomst Natura 2000 inclusief de relatie met het Beleidskader
21 oktober	Kennisbijeenkomst PAGW door LVVN en IenW.
4 december	Eindejaarsbijeenkomst Waterweerbaarheid in het Waddengebied en het Nationaal Deltaprogramma

Het Omgevingsberaad als ontmoetingsplaats, voorportaal en platform

Het Omgevingsberaad heeft in het oprichtingsdocument naast de functie als formeel adviesorgaan ook de functies van ontmoetingsplaats, platformfunctie en voorportaal van het BOW. In het Jaarplan 2024 hebben de deelnemers van het Omgevingsberaad zich ten doel gesteld om eerder zaken met elkaar te delen en de tijd te nemen om inhoudelijk met elkaar te spreken. Dit heeft niet primair advisering door de sectoren als doel, maar is meer bedoeld om gezamenlijk – sectoren en overheden – van gedachten te wisselen, kennis te delen en nieuwe inzichten te vergaren. Ook in 2025 is deze lijn doorgezet. Dat springt het meest in het oog bij de bijeenkomsten over het Beleidskader Natuur en de bijeenkomst over het Nationaal Deltaprogramma. Vertrekpunt waren de kennisvragen van het Omgevingsberaad, maar de bijeenkomsten hadden een functie voor een brede groep betrokkenen bij het beleid in het Waddengebied. Het ging dan zowel om kennisdeling als meningsvorming. Met de bijeenkomst over het Nationaal Deltaprogramma is er ingezet om ook agendasettend te zijn voor het onderwerp klimaatadaptieve kust en zoetwaterbeschikbaarheid voor de Waddenzee.

Werkbezoek aan Brussel

In Brussel wordt veel nationaal doorwerkend beleid en wetgeving vastgesteld die van groot belang is voor het Waddengebied en het bereiken van de doelen in de Waddenagenda 2050. Aan de hand van het Plan van aanpak Europese Besluitvorming en het Waddengebied heeft het Omgevingsberaad zich verdiept in “Brussel”. Tijdens een driedaags werkbezoek in Brussel heeft het Omgevingsberaad kennisgemaakt met het Huis voor de Nederlandse Provincies, permanente vertegenwoordigers, belangenbehartigers van de leden en overheden en Europarlementariërs en politiek assistenten. Inhoudelijk lag de focus op waterweerbaarheid en zoetwaterbeschikbaarheid. De gesprekken in Brussel gaven veel inzicht in de positie van Nederland in Brussel, de lobby van de Nederlandse Provincies en de positie van het Waddengebied in Europa. De deelnemers van dit werkbezoek van het Omgevingsberaad ervaren nog regelmatig de voordelen van de kennis die is opgedaan.

Het belangrijkste inzicht is dat vraagstukken in het Waddengebied in Brussel niet gezien worden als een Europese aangelegenheid, maar een “regionale” aangelegenheid met een trilaterale samenwerking. Ook werd duidelijk dat het Waddengebied niet op de lijst van onderwerpen van het Huis voor de Nederlandse Provincies staat. Dat ligt op het bord van de noordelijke Provincies om dat in te brengen. Een vraag die ook is blijven hangen, is of het voor de leefbaarheid in het Waddengebied van toegevoegde waarde is om aangewezen te worden als “Europese Regio”. Dit is in 2026 verder opgepakt door de sector recreatie en toerisme.

Werkbezoek Europarlementariër Ter Laak aan het Waddengebied

Ons werkbezoek aan Brussel heeft ook geleid tot een bezoek van mevrouw Ter Laak aan het Waddengebied. Samen met andere organisaties zoals Rijkswaterstaat, de gemeenten en de waterschappen hebben de leden van het Omgevingsberaad inhoudelijk het programma rondom waterweerbaarheid in het Waddengebied vormgegeven in aansluiting op de inbreng in Brussel.

Trilaterale samenwerking

Eind 2023 is het Wadden Sea Forum opgeheven. De voorzitter van het Omgevingsberaad heeft op verschillende momenten aandacht gevraagd voor stakeholderbetrokkenheid en -participatie in de trilaterale samenwerking. In 2024 heeft de Wadden Sea Board besloten dat er vanuit elk land invulling gegeven gaat worden aan de adviesfunctie van stakeholders. Het Omgevingsberaad is gevraagd deze positie in te vullen. Bij wijze van pilot heeft het bureau deelgenomen aan de laatste vergadering in 2025. Definitieve invulling van deze positie heeft na besluitvorming in het Omgevingsberaad van maart 2026 geleid tot invulling namens de zeven leden door de vertegenwoordigers van de havens en recreatie & toerisme.

Om een beeld te krijgen van de trilaterale samenwerking en de impact en inzet die het invullen van de adviesrol door het Omgevingsberaad heeft, heeft het bureau in 2025 de banden met het CWSS aangehaald, geïnvesteerd in de relatie met de adviesraad van het National Park Sleeswijk-Holstein en de adviesraad in Denemarken en fungeerde het als sparringpartner voor de ontwikkeling van beslisdocumenten voor de WSB over stakeholdersbetrokkenheid binnen de trilaterale samenwerking.

Toogdag voor de Wadden van 23 juni 2025

Jaarlijks organiseert het Omgevingsberaad samen met het Waddenfonds de Toogdag voor de Wadden. In 2025 vond deze plaats in het net geopende Werelderfgoedcentrum op Lauwersoog. Het thema was ‘Leefbaarheid in het Waddengebied’. Ruim 300 vertegenwoordigers van overheden, bewoners en belangenorganisaties kwamen bijeen en wisselden van gedachten over de leefbaarheid van het gebied. Een prominente rol in het programma was voor het Manifest Duurzaam Toerisme, gepresenteerd door Martin Cnossen, lid namens recreatie en toerisme. Tialda Haartsen, hoogleraar Plattelandsgeografie Rijksuniversiteit Groningen, hield een inleiding over een leefbaar Waddengebied.

Het programma van deze Toogdag was anders dan eerdere Toogdagen. De dag startte met een markt en excursies die de kans boden om uitgebreid op een informele manier met elkaar in gesprek te gaan. Het inhoudelijke programma vond in de middag plaats. Tijdens de Toogdag vindt ook altijd het Bestuurlijk Overleg Waddengebied plaats. Het BOW ging niet door, omdat de bewindspersonen van LVVN, lenW en Defensie niet aanwezig konden zijn. Coördinerend minister van lenW Tieman was enkele dagen eerder pas geïnstalleerd. Het lukte op zulke korte termijn niet om aanwezig te zijn. De andere overheden en het Omgevingsberaad vinden een rijksbrede bestuurlijke vertegenwoordiging belangrijk voor dit overleg tussen Rijk en regio. Het beoogde BOW heeft op 16 juli plaatsgevonden.

Op 23 juni startte het Jongerenberaad door zich voor te stellen op de Toogdag. Dat gaf de Toogdag een positieve impuls en het leverde de veertien jongeren aandacht en veel vervolgspraken op. De ontmoeting van de leden van het Omgevingsberaad met de bewindspersonen is vervangen door een kennismakingsgesprek met het Jongerenberaad.

Jongerenberaad Waddengebied

Jongerenparticipatie stond al geruime tijd op de planning. In 2025 heeft het Jongerenberaad concreet vorm gekregen. Het Jongerenberaad is in juni 2025 van start gegaan voor een pilot van twee jaar. De financiers zijn het Waddenfonds en het Omgevingsberaad Waddengebied, met een in-kindbijdrage van het Innovatie Pact Fryslân voor de duur van twee jaar.

Veertien enthousiaste jonge doeners en denkers (leeftijd tussen de 18 en 28) zijn aan de slag gegaan als Jongerenberaad Waddengebied. Zij worden daarbij ondersteund door Janne Dam en Hendrikus Venema van het IPF. Zij hebben zich gepresenteerd tijdens de Toogdag voor de Wadden en konden daar op veel enthousiasme rekenen. Het Jongerenberaad heeft deelgenomen aan de vergaderingen van het Omgevingsberaad en andere bijeenkomsten. Het jaar 2025 hebben zij gebruikt om hun werkwijze en focus te verkennen, maar de eerste adviezen en brieven aan het BOW en premier Jetten zijn de deur uit.

Communicatiestrategie- en aanpak

Eind 2024 is de communicatiestrategie afgerond. Deze is op 14 januari aan het Omgevingsberaad gepresenteerd. Het Jaarverslag 2024 en het Jaarplan 2025 zijn opgemaakt in de nieuwe huisstijl. Vervolgens is in 2025 gestart met het inrichten van een nieuwe website en een LinkedIn-account. Deze zijn in 2026 operationeel geworden. Onderdeel van de communicatiestrategie is vindbaarheid, transparantie, zichtbaarheid en bekendheid bij de achterban van de diverse deelnemers.

Naast de eerder genoemde zaken als de themabijeenkomsten en de Toogdag, heeft de voorzitter Brok namens het Omgevingsberaad een (digitaal) woord van welkom gehouden op het Waddendiner 2025 en tijdens de Trilaterale Wetenschapsconferentie. Verder heeft de voorzitter actief de pers opgezocht over het besluit over PAWOZ, gaswinning, Defensie en Nationale Parken. Het Omgevingsberaad is ook gepresenteerd tijdens de retraite van de Friese Statenleden op 4 en 5 juni. De voorzitter heeft een aantal zeiltochten met het Statenjacht georganiseerd die in het teken stonden van de Waddensamenwerking.

Samenwerking met het Noordzeeoverleg

Al enkele jaren vindt afstemming plaats tussen het Omgevingsberaad en het Noordzeeoverleg (NZO). Beide bureaus onderhouden inhoudelijk contact. Zo ook in 2025. Het NZO is een overlegorgaan van stakeholders die actief zijn op de Noordzee en de rijksoverheid. Mevrouw Sybilla Dekker neemt ook jaarlijks deel aan een BOW-vergadering. De beide voorzitters spreken elkaar regelmatig. Eén keer per jaar vindt dat plaats in het bijzijn van de drie DG's van de betrokken ministeries van IenW, LNV en KGG. Sinds 2025 is hierbij ook Defensie vertegenwoordigd.

Hoofdstuk 4 Adviezen 2025

De leden stellen gezamenlijk de adviezen op. Advisering door het Omgevingsberaad wordt als zwaarwegend bij de besluitvorming aangemerkt binnen de Waddengovernance. Veel van deze adviserende invloed wordt overigens al vroegtijdig en interactief uitgeoefend in het vormgeven van de beleidsprocessen en de besluitvorming. Alle adviezen en brieven staan op de nieuwe website van het Omgevingsberaad [Publicaties – Omgevingsberaad Waddengebied](#)

De advisering van het Omgevingsberaad stond in 2025 in het teken van een toename van (voorgenomen) activiteiten in het Waddengebied en de aandacht voor cumulatieve druk. In vrijwel alle adviezen keert dezelfde lijn terug: nieuwe rijksopgaven moeten aantoonbaar passen binnen de Agenda voor het Waddengebied 2050, de UNESCO-status van de Waddenzee respecteren en in samenhang worden afgewogen met natuur, leefbaarheid en economisch gebruik. Het Omgevingsberaad vroeg het Rijk daarbij steeds om bestuurlijke keuzes die niet alleen voortvarend, maar ook navolgbaar, zorgvuldig en gebiedsgericht zijn.

In 2025 bracht het Omgevingsberaad acht adviezen uit op zowel afzonderlijke dossiers, als voor de agenda van de twee BOW-vergaderingen. Zo kwamen aan bod: PAWOZ Eemshaven, het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie en de Wet op de Defensiegereedheid, het Beleidskader Natuur Waddenzee, het rapport over de Europees- en internationaalrechtelijke status van de Waddenzee, de Routekaart Kust en Klimaat, de Programmatische Aanpak Grote Wateren, de voorgenomen bezuiniging op de Nationale Parken, de verlenging van het Waddenfonds en het adviestraject De Graeff (vervolg ABDTOPConsult) en de evaluatie van de Agenda 2050 en het Uitvoeringsprogramma.

Uitgebrachte adviezen in 2025			
	Onderwerp	Aan wie	Datum
1.	Reactie Omgevingsberaad omtrent Ontwerpprogramma PAWOZ Eemshaven	Minister KGG	28 mei
2.	Advies inzake voorgenomen bezuiniging op de Nationale Parken	Staatssecretaris van LVVN	28 mei
3.	Advies voor BOW-vergadering 23 juni 2025	Overheden in het BOW	12 juni
4.	Advies over uitbreidingsplannen Defensie	Rijk	14 juli
5.	Advies Rapport De Europees- en internationaalrechtelijke status van de Waddenzee	Minister LVVN	7 okt
6.	Advies over PAGW	Ministers IenW en LVVN	17 nov
7.	Advies betreffende het BOW van 27 november 2025.	Overheden in het BOW Voorzitter BOW	17 nov
8.	Advies over verlenging van het Waddenfonds	AB Waddenfonds	27 nov

Wat in deze adviezen steeds terugkomt, is de vraag om samenhang. Het Omgevingsberaad wijst er herhaaldelijk op dat afzonderlijke besluiten over natuurbescherming en herstel, energie, defensie, bereikbaarheid, leefbaarheid en financiering elkaar in het Waddengebied raken en niet los van elkaar kunnen worden genomen. Daarbij keren vier aandachtspunten steeds terug: respect voor de hoofddoelen van de Agenda 2050, waterweerbaarheid, bescherming van natuur en open landschap en het borgen van perspectief voor bewoners, ondernemers en sectoren in het gebied. Sinds 2025 is (internationale) veiligheid een nieuw thema op de agenda geworden.

De kernboodschap van het Omgevingsberaad in 2025 is dat het Waddengebied niet gediend is met losse sectorale keuzes. Het beraad pleit consequent voor Rijksbrede afweging, vroegtijdige betrokkenheid van overheden en sectoren, stevige kennisinbreng en bestuurlijk lef om natuur, leefbaarheid en economie in onderlinge samenhang te beschermen en te versterken. Hieronder worden enkele onderwerpen waarover is geadviseerd uitgelicht.

PAWOZ Eemshaven

Het Omgevingsberaad was kritisch op de voorgenomen routekeuze via de Schiermonnikoog Wantijlandroute. Volgens het Omgevingsberaad is dit tracé niet duurzaam, vergroot het de kans op nieuwe maatschappelijke onrust en kiest het kabinet hiermee niet voor de beste oplossing voor natuur, landbouw, recreatie, toerisme en leefbaarheid. Het Omgevingsberaad vond het onaanvaardbaar dat een betere route buiten bereik bleef door een grensdispuut tussen Nederland en Duitsland en stelde dat dit dossier 'Chefsache' moest worden: een kwestie voor het hoogste bestuurlijke niveau tussen beide landen. Daarbovenop vroeg het Omgevingsberaad om aanvullende onderbouwing van milieueffecten en cumulatie, om een project-MER waarin alle kansrijke routes gelijkwaardig worden onderzocht en om bestuurlijk lef om de tunnelvariant met volle kracht te realiseren. Ondanks negatieve adviezen van de regionale overheden en het Omgevingsberaad heeft het Rijk toch gekozen voor dit tracé via Schiermonnikoog. Realisatie van de tunnelvariant wordt - mede op verzoek van het Omgevingsberaad - serieus verder onderzocht.

Nationaal Programma Ruimte voor Defensie en Wet op de Defensiegereedheid

Over Defensie heeft het Omgevingsberaad geadviseerd dat uitbreiding van activiteiten in het Waddengebied op gespannen voet staat met de hoofddoelstellingen van de Agenda. Het Omgevingsberaad wees op effecten op natuurwaarden, open landschap, gebruiksruimte en sociaaleconomische functies alsmede en op het risico dat verdringing van bestaand gebruik optreedt. Het Omgevingsberaad vroeg daarom om besluitvorming over de groei van defensieopgaven niet los te zien van de keuzes die via het Beleidskader gemaakt gaan worden over cumulatieve effecten. Het Omgevingsberaad mist interdepartementale afstemming op de toename van Rijksactiviteiten, terwijl het juist de cumulatie wil terugdringen. Ook vroeg het Omgevingsberaad om inzicht in compensatie, gebiedsversterking en investeringen die verder gaan dan het wettelijke minimum.

Beleidskader Natuur Waddenzee

Het Omgevingsberaad heeft het Beleidskader in 2025 als prioriteit gepositioneerd. Het Omgevingsberaad ziet het Beleidskader als een sleutelinstrument voor herstel van de ecologische draakdracht van de Waddenzee, voor de afweging tussen ecologie en economie en voor duidelijkheid in andere dossiers, juist omdat het samenhangt met veel andere projecten en transitieën. Daarom organiseerde het Omgevingsberaad themabijeenkomsten over de ecologische en economische bouwstenen en drongen we aan op voortgang zonder de zorgvuldigheid los te laten. De lijn was scherp: zolang het Beleidskader achterblijft, blijven cumulatie, maatregelen en vergunningverlening te lang onduidelijk, terwijl rijksopgaven wel doorgaan. Het Omgevingsberaad heeft veel nadruk gelegd op het verzoek of het Beleidskader ook echt uitvoerbaar wordt, met heldere implementatie, concrete maatregelen, transitiekosten en zichtbare interdepartementale afstemming.

Europees- en internationaalrechtelijke status van de Waddenzee

In het advies onderschreef het Omgevingsberaad de crux van de juridische analyse van de Waddenacademie. De hoofdboodschap is dat er een gat is ontstaan tussen juridisch verplicht doelbereik en de feitelijke staat van het ecosysteem, waardoor juridische kwetsbaarheid en onzekerheid voor gebruikers en ondernemers toenemen. De concept-appreciatie van het Rijk was te summier en deed onvoldoende recht aan de zorg en urgentie. In plaats van nieuwe regelgeving adviseerde het Omgevingsberaad om bestaande sporen steviger te benutten, zoals het Beleidskader, het Natuurplan, beter beheer en een overtuigender inzet op herstel en bescherming.

Adviestraject De Graeff en evaluatie van Agenda en Uitvoeringsprogramma

Het Omgevingsberaad hecht zeer aan het vervolg op ABDTOPConsult en het advies De Graeff. Governance, uitvoeringskracht, prioritering, bekostiging en de positie van de Waddenacademie komen hier samen. Het Omgevingsberaad heeft gevraagd om De Graeff en de evaluatie van Agenda in samenhang uit te voeren, zodat geen losse producten ontstaan met dubbel werk, inconsistentie en vertraging. Ook is geadviseerd om zoveel mogelijk samenhang te zoeken met de evaluatie van Decisio. Het Omgevingsberaad heeft succesvol aangedrongen op tijdige besluitvorming, een extra BOW voor richtinggevende keuzes en een duurzame borging van de Waddenacademie.

Programmatische Aanpak Grote Wateren

Bij PAGW richtte het Omgevingsberaad zich vooral op samenhang, onderbouwing en bekostiging. Het Omgevingsberaad stelde dat prioritering van projecten niet goed mogelijk is zonder een duidelijkere ecologische en wetenschappelijke onderbouwing, zonder zicht op monitoring en zonder helder doelbereik. De oproep was daarom om de relatie met de Agenda en het Uitvoeringsprogramma explicieter te maken, beschikbare middelen gericht en samenhangend in te zetten en de besluitvorming beter te verbinden met het BOW. Ook wees het Omgevingsberaad erop dat PAGW een uitvoeringsprogramma is en niet de plek moet worden waar impliciet nieuwe beleidskeuzes worden gemaakt.

Bezuiniging Nationale Parken

Het Omgevingsberaad sprak zich uit tegen de voorgenomen bezuiniging op de Nationale Parken in het Waddengebied. Deze bezuiniging doorkruist eerder gemaakte afspraken en raakt direct aan educatie, vrijwilligerscoördinatie, natuurherstel, biodiversiteitsbevordering en het beheersen van recreatiedruk. Het Omgevingsberaad benadrukte dat de drie Nationale Parken in het Waddengebied niet alleen ecologisch van betekenis zijn, maar ook bijdragen aan economie, werkgelegenheid, leefbaarheid en de verbinding van bewoners en bezoekers met het Werelderfgoed. Daarom heeft het Omgevingsberaad expliciet verzocht de bezuiniging niet te effectueren.

Routekaart Kust en Klimaat

Het Omgevingsberaad was positief dat provincies, waterschappen en landbouw in 2025 voortvarend gezamenlijk zijn gestart. Tegelijk benadrukte het beraad dat nog geen inhoudelijke keuze voorlag, maar een procesvoorstel voor verdere uitwerking. Het advies was om alle scenario's open te houden, de processtappen uit het Uitvoeringsprogramma helder te volgen, de koppeling met het Deltaprogramma te versterken en de kennisrol van de Waddenacademie goed te benutten. Daarmee stuurde het Omgevingsberaad op voortgang, maar wel op een manier die bestuurlijk zorgvuldig en inhoudelijk goed onderbouwd blijft.

Reacties en antwoorden op de adviezen

De adviezen bevatten in 2025 vaak niet alleen een verzoek om inhoudelijke bespreking in het BOW, maar ook steeds vaker om een schriftelijke, afgestemde beantwoording vanuit het Rijk. Daarmee maakte het Omgevingsberaad duidelijk dat advisering pas betekenis krijgt als daar ook zichtbare bestuurlijke opvolging op komt. Het Omgevingsberaad zal in 2026 – in lijn met het advies van De Graeff – blijven beklemtonen dat de adviezen vragen om een schriftelijke reactie, waarmee duidelijk wordt wat met het advies van de leden wordt gedaan.

In september ontving het Omgevingsberaad een gezamenlijke rijksreactie op het advies over Defensie. Daarin erkent het Rijk dat de gebruiksruimte in het Waddengebied beperkt is, verwijst het naar het Beleidskader Natuur Waddenzee en het Ecologisch Afwegingskader en kondigt het aan de Wet op de Defensiegereedheid nader te willen toelichten in een volgend BOW. Ook geeft het Rijk aan dat het Beleidskader aanvullende informatie kan bieden bij de verdere afweging.

Het Omgevingsberaad heeft deze reactie als ontoereikend beoordeeld. Volgens het Omgevingsberaad ontbrak zichtbare interdepartementale afstemming, bleef een duidelijke reactie op natuurcompensatie en gebiedsversterking uit en werd onvoldoende toegezegd dat cumulatieve effecten expliciet zouden doorwerken in de besluitvorming. Juist op dat punt bleef het Omgevingsberaad aandringen: de uitkomsten van het Beleidskader en het ecologisch afwegingskader moeten niet alleen beschikbaar zijn, maar ook zwaar meewegen in rijksbesluiten over ruimtegebruik in het Waddengebied. Het Omgevingsberaad heeft ook geconstateerd dat de wijze waarop LVVN reageerde op het advies over het rapport “Internationaalrechtelijke status van de Waddenzee” teleurstellend was. Tijdens de vergadering in november stelde het Omgevingsberaad vast nog altijd uit te zien naar een reactie op dit advies, inclusief de definitieve brief van de staatssecretaris aan de Tweede Kamer. Deze reactie is pas begin februari 2026 ontvangen.

Hoofdstuk 5 Bijeenkomsten Omgevingsberaad Waddengebied

Vergaderingen van het Omgevingsberaad in 2025

Overzicht Omgevingsberaad-vergaderingen 2025		
Datum	Bijeenkomst	Locatie
28 februari	Reguliere vergadering	Huis van de Nederlandse Provincies Brussel
3 april	Reguliere vergadering	Digitaal vanuit de GS-zaal Provinsjehûs Leeuwarden
22 mei	Reguliere vergadering ter voorbereiding op het BOW - Waddengebied 23 juni 2025	Huis voor de Wadden Leeuwarden
25 september	Reguliere vergadering	Huis voor de Wadden Leeuwarden
6 november	Reguliere vergadering ter voorbereiding op het BOW 27 november 2025	Huis voor de Wadden Leeuwarden

Andere Omgevingsberaad-bijeenkomsten		
Datum	Bijeenkomst	Locatie
26 – 28 februari	Driedaags werkbezoek Brussel	Brussel
23 juni	Toogdag Waddengebied	WEC Lauwersoog
23 juni	Ontmoeting BOW – Omgevingsberaad	WEC Lauwersoog
22 oktober	Gesprek leden Omgevingsberaad met de heer De Graeff en mevrouw De Rie	Online
4 december	Gesprek leden Omgevingsberaad over prioritering Jaarplan 2026	Op Maarhuizen Winsum

Thema- en (online) kennisbijeenkomsten

Themabijeenkomsten 2025		
Datum	Bijeenkomst	Locatie
14 januari	Deltaprogramma Wadden & Waddengovernance en Nieuwjaarsaftrap	Huis voor de Wadden Leeuwarden
7 mei	Themasessie Beleidskader Natuur Waddenzee: Staat van de Waddenzeenatuur	Z Leeuwarden
22 mei	Themasessie Beleidskader Natuur Waddenzee: Sociaal Economische Impact Analyse	Z Leeuwarden
6 juni	Kennissessie Defensie	Online
3 september	Kennissessie Rapport De Europees- en internationaalrechtelijke status van de Waddenzee	Online
25 september	Themabijeenkomst Natura 2000 inclusief de relatie met het Beleidskader	Z Leeuwarden
21 oktober	Kennisbijeenkomst PAGW door LVVN en IenW.	Online
4 december	Eindejaarsbijeenkomst Waterweerbaarheid in het Waddengebied en het Nationaal Deltaprogramma	Op Maarhuizen Winsum

Vergaderingen Bestuurlijk Overleg Waddengebied

Overzicht BOW-vergaderingen 2025		
Datum	Bijeenkomst	Locatie
23 juni	BOW, informele agenda	Werelderfgoedcentrum Waddenzee Lauwersoog
16 juli	BOW	Den Haag
27 november	BOW	Ministerie IenW Den Haag

Hoofdstuk 6 Samenstelling Omgevingsberaad en Vooroverleg

Bij de instelling van het Omgevingsberaad is de heer Brok benoemd als onafhankelijke voorzitter van het Omgevingsberaad door de toenmalige minister van Infrastructuur en Waterstaat. Hij heeft op verzoek van het Rijk het Omgevingsberaad destijds ingericht, bestaande uit leden van maatschappelijke organisaties en gebruikers van het Waddengebied en een vertegenwoordiging van overheden. De leden worden op voordracht van hun organisaties door de voorzitter benoemd. Vertegenwoordigers van de overheden worden in overleg met de voorzitter door hun organisaties afgevaardigd. Hierbij wordt uitgegaan van bestuurlijke vertegenwoordiging of afvaardiging op directieniveau. De leden en vertegenwoordigers kunnen zich laten vervangen door vaste vervangers.

Samenstelling Omgevingsberaad per 1 januari 2025

Naam	Namens
Dhr. A. (Arno) Brok	Voorzitter
Dhr. M. (Marco) Glastra	Lid namens de natuur- en milieuorganisaties
Mw. J. (Jorien) Bakker	Lid namens de natuur- en milieuorganisaties
Dhr. H. (Harm) Post	Lid namens de zeehavens
Mw. T. (Tineke) de Vries	Lid namens de landbouw
Dhr. M. (Martin) Cnossen	Lid namens toerisme en recreatie
Mw. K. (Katja) Philippart	Lid namens de wetenschap
Dhr. A. (Addy) Risseeuw	Lid namens de visserij
Dhr. P. (Peter) van Velzen	Vertegenwoordiger namens het Ministerie van LNVN
Mw. L. (Liz) van Duin	Vertegenwoordiger namens het Ministerie van I&W
Dhr. E. (Erik) van der Rijt	Vertegenwoordiger namens het Ministerie van KGG
Dhr. A. (Anco) Hoogerwerf	Vertegenwoordiger namens de Stuurgroep Waddenprovincies
Mw. I. (Ineke) van Gent	Vertegenwoordiger namens het Samenwerkingsverband De Waddeneilanden
Dhr. P. (Paul) Schoute	Vertegenwoordiger namens Vereniging van Waddenzeegemeenten
Dhr. F. (Frank) Jorna	Vertegenwoordiger namens de betrokken Waterschappen
Mw. A. (Alrita). Borst	Vertegenwoordiger namens de Beheerautoriteit Waddenzee
Dhr. E.J. (Egge Jan) de Jonge	Agendalid namens het Ministerie van Defensie

Dit jaar zijn er enkele veranderingen geweest in de samenstelling van het Omgevingsberaad Waddengebied. Er is afscheid genomen van een aantal vertrouwde deelnemers. Het Omgevingsberaad is blij met de goede opvolging. Ondanks het verlies van kennis en ervaring met het werken binnen het Omgevingsberaad, zien we dat de continuïteit en kwaliteit niet onder druk komen door de wisselingen. Dit komt onder andere door het grote onderlinge vertrouwen en de ervaring die iedereen heeft opgedaan met de waarde van een goede, inhoudelijke dialoog. Bovendien brengen alle deelnemers niet alleen de eigen kennis in, maar voeren zij het gesprek ten dienste van het Waddengebied. We zien dat de opvolging daarbij ook zorgt voor een nieuwe dynamiek en frisse blik.

Dit zijn de veranderingen in 2025:

- De heer Glastra (hij was tijdelijk plaatsvervanger namens de Natuur- en Milieuorganisaties) is in het vierde kwartaal van 2026 opgevolgd door de heer Schipperheijn.
- De heer Post (Lid namens de Waddenzeehavens) heeft eind 2025 afscheid genomen en is begin 2026 opgevolgd door mevrouw Van Wijk.
- De heer Van der Rijt (Ministerie KGG) heeft eind 2025 afscheid genomen en is begin 2026 opgevolgd door de heer Beenen.
- Mevrouw Van Gent (Samenwerkingsverband De Waddeneilanden) heeft eind 2025 afscheid genomen en is per 2026 opgevolgd door de heer Schrier, burgemeester van Vlieland.

Plaatsvervangers Omgevingsberaad in 2025

Plaatsvervangers leden Omgevingsberaad Waddengebied	
Naam	Namens
De heer M. (Marco) Glastra	Lid namens de natuur- en milieuorganisaties
De heer P. (Paul) Pot	Lid namens de zeehavens
De heer J. (Jan) Wolthuis	Lid namens de landbouw
De heer J. (Jaap) Vegter	Lid namens de visserijorganisaties
De heer M. (Michel) Aldering	Lid namens recreatie en toerisme
De heer P. (Piet) Hoekstra	Lid namens de wetenschap
Mevrouw A. (Anouk) Verschuur	Vertegenwoordiger namens het Ministerie van I&W
Geen plaatsvervanger	Vertegenwoordiger namens het Ministerie van LNV
De heer B. (Bart) Sattler	Vertegenwoordiger namens het Ministerie van KGG
Mevrouw C. (Chris) Schotman	Vertegenwoordiger namens de Stuurgroep Waddenprovincies
De heer M. (Mark) Pol	Vertegenwoordiger namens het Samenwerkingsverband De Waddeneilanden
De heer S. (Stefan) van Keijzerswaard	Vertegenwoordiger namens Vereniging van Waddenzeegemeenten
Mevrouw L. (Luzette) Kroon	Vertegenwoordiger namens de betrokken Waterschappen
De heer P. (Paul) Rutten	Vertegenwoordiger namens de Beheerautoriteit Waddenzee

Vooroverleg Omgevingsberaad in 2025

Samenstelling Vooroverleg Omgevingsberaad Waddengebied 2025	
Naam	Namens
De heer M. (Michel) Aldering	Recreatie en toerisme
De heer K. (Kees) van Es	Waddenzeehavens
De heer D. (Durk) van Tuinen	Visserij
De heer G. (Geert) Kloetstra	Landbouw
Mevrouw L. (Linda) de Theije	Natuur- en milieuorganisaties
Vacant	Waddenacademie
Mevrouw S. (Sanna) Plessius	Ministerie van I&W, secretaris MT Wadden
De heer B. (Bart) Kornman	Ministerie van I&W, secretaris BOW
De heer A. (Bram) Streefland	Ministerie van LNV, coördinator
De heer R. (Rutger) Bults	Ministerie van LNV, Beleidskader
De heer A. (Alex) van Westerlaar	Ministerie van LNV, Trilaterale samenwerking
Mevrouw I. (Ilse) Kramer	Ministerie van KGG
Mevrouw M. (Nienke) Meijer	Ministerie van KGG
De heer O. Morskate	Provincie Noord-Holland
De heer M. (Michiel) Bader	Provincie Groningen
De heer A. (Arjen) Lobstein	Provincie Fryslân
De heer A. (Arjen) Bosch	Vereniging van Waddenzeegemeenten
Mevrouw M. (Mirthe) Hollander	Vereniging van Waddenzeegemeenten
De heer Q. (Quirinus) Schouten	Samenwerkingsverband De Waddeneilanden
De heer A. (Anne) Helbig	Waterschappen, Waterschap Noorderzijlvest
Mevrouw F. (Froukje) Grijpstra	Waterschappen, Wetterskip Fryslân
De heer P. (Paul) Rutten	Beheerautoriteit Waddenzee
De heer G. (Geert) Boesjes	Waddenfonds
Mevrouw A. (Agnes) Lotstra	Rijkswaterstaat

Hoofdstuk 7 Het bureau Omgevingsberaad Waddengebied

Het bureau van het Omgevingsberaad ondersteunt de voorzitter, de leden en de vertegenwoordigers in de werkzaamheden die komen kijken bij alle rollen en functies. Het bureau bestond in 2025 uit vier medewerkers (2,4 fte): een directeur-secretaris (Tamara Bok, 32 uur), een senior beleidsadviseur (Hannelore Strik, 24 uur), een adjunct-secretaris (Hugo Eekhof, 16 uur) en een secretaresse (Hanneke Hoekstra, 14 uur). Deze laatste functie was vanaf november 2024 onbemenst vanwege ziekte en de daaropvolgende vacatureperiode.

Er is veel inzet gepleegd in 2025 naast de reguliere bijeenkomsten voor Omgevingsberaad en VOO. Er is intensief ingezet op zichtbaarheid en verbetering van de communicatie, het opstarten van jongerenparticipatie én meer trilaterale en internationale activiteiten. Twee volle en inhoudelijke BOW-agenda's, het werkbezoek aan Brussel en de besluitvorming op een aantal grote thema's, het vervolg op ABDTOP-advies en de evaluatie legden volledig beslag op de formatie van 2,4 fte. Dit deed een zwaar beroep op de beschikbare capaciteit van de 4 medewerkers in deeltijddienstverband.

De in het jaarplan 2025 opgenomen werkzaamheden zijn opgepakt en uitgevoerd:

- Voorbereiden vergaderingen Omgevingsberaad en VOO, waaronder tijdige agendering en verzorgen van de stukken via iBabs en We Transfer.
- Voorbereiding van de advisering door het Omgevingsberaad, in afstemming met leden en VOO.
- Organiseren van de (meerdaagse) bijeenkomsten, themabijeenkomsten en symposia
- Communicatie en versterken van de relatie met de leden en achterbannen (waaronder werkbezoeken en aanwezigheid bij onder andere symposia van de deelnemers)
- Bijdragen aan en opnieuw ontwikkelen van de trilaterale samenwerking en internationale en Europese agenda
- Mede-organiseren van de jaarlijkse netwerkbijeenkomsten, waaronder de Toogdag voor het Waddengebied (samen met het Waddenfonds)

De directeur-secretaris is conform het Uitvoeringsprogramma adviserend lid van het MT Rijk-Regio. Dit is het ambtelijk vooroverleg voor het BOW. Het MT stelt, op basis van het voorwerk door het Programmabureau, de stukken vast voor agendering richting het BOW. Daarnaast is het MT Rijk-Regio signalerend en agenderend bij knelpunten rond de uitvoering van het Uitvoeringsprogramma, bijvoorbeeld rond de inhoud, capaciteit en/of middelen. De coördinatie van het Uitvoeringsprogramma verloopt via een klein, flexibel programmabureau. De directeur-secretaris is conform het Uitvoeringsprogramma onderdeel van het Programmabureau. De strategisch beleidsadviseur onderhoudt met de programmacoördinator van het Rijk het contact met de verschillende trekkers van de UP's en transities uit het Uitvoeringsprogramma. Zij is ook (inhoudelijk) lid van diverse werkgroepen van de diverse UP's en transities.

De adjunct-secretaris verzorgt de verslagen van de vergaderingen van het Omgevingsberaad. Daarnaast is hij verantwoordelijk voor de organisatie van de Toogdag en de (meerdaagse) werkbezoeken. De financiële planning en verantwoording alsmede de afhandeling van de bijdragen van het Rijk is eveneens in zijn handen. Het secretariaat verzorgt de afspraken, de facturering en de facilitaire zaken rondom alle bijeenkomsten in het Huis voor de Wadden.

Hoofdstuk 8 Jaarrekening

De begroting 2025 vindt zijn grondslag in de door het Bestuurlijk Overleg Waddengebied vastgestelde notitie 'Aanpak versterking Omgevingsberaad Waddengebied' die is opgesteld naar aanleiding van de beknopte evaluatie die in 2021 is uitgevoerd. Bij het maken van de financiële afspraken is vastgelegd dat er een jaarlijkse indexatie plaatsvindt. Voor 2025 was dit een 7,5% inflatiecorrectie op de salarissen en 2,3% inflatiecorrectie op goederen en diensten. Voor 2025 betekende dit een gemiddelde stijging van 5,73%. De kosten zijn volgens de afgesproken verdeelsleutel verdeeld over Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen.

Begroot en gerealiseerd

Activiteiten		2.025	Realisatie	Vershil
Uitgaven				
1. Salarissen en personeel				
	Directeur-secretaris (0,67)			
	Strategisch adviseur (0,67)			
	Adjunct-secretaris (0,45)			
	Secretaresse (0,33)			
		270.000	252.871	17.129
2. Huisvesting, administratie en ICT				
	Vaste huurlasten	18.600		
	(Variabele) energielasten	5.400		
	Training/opleiding	3.000		
	Ibabs	5.000		
	Administratieve dienstverlening	4.000		
		36.000	35.920	80
3. Toogdag Waddengebied				
	Toogdag Waddengebied	29.000		
		29.000	27.215	1.785
4. Advies, communicatie en vergaderingen				
	Vergaderkosten en werkbezoeken	5.000	8.551	-3.551
	Meerdaagse OBW	15.000	15.342	-342
	Betrekken achterban, wo jongeren	5.000	6.164	-1.164
	Jongerenraad	12.000	12.678	-678
	Advies en opdrachten	5.000	4.995	5
	Communicatie	7.000	9.935	-2.935
	Onvoorzien	2.800	1.774	1.026
		51.800	59.438	-7.638
5. BTW				
	BTW (gemiddeld 17% over 120.000)	20.400		
		20.400	19.420	980
Totaal		407.200	394.864	12.336
Ontvangsten				
Berekening grondslag	Overheden			
	0,34 Rijk	134.496		
	0,38 Provincies	150.319		
	0,19 Gemeenten	75.160		
	0,09 Waterschappen	35.602		
Totaal inkomsten		395.577	395.577	0

Ad 1 Salarissen en personeel (+ € 17.129)

De kosten voor de personele bezetting zijn onder andere lager uitgevallen dan begroot door de vacature voor de secretaressefunctie. Dit is deels opgevangen door extra inhuur op communicatieondersteuning in 2025. Deze onderbesteding verklaart grotendeels waarom de dekking voor het Jongerenberaad uit de reserve zoals begroot niet nodig was.

Ad 2 Huisvesting en overige kosten (+ € 80)

Deze kosten zijn goed begroot en gemonitord. De kosten voor huisvesting zijn in november 2024 geraamd op het niveau van 2024. Het Huis voor de Wadden is tweede helft van 2024 verduurzaamd. Het effect van huurverhoging in combinatie met kostenverlaging liet zich toen nog niet goed voorspellen. In februari 2026 is gebleken dat dit een besparing in kosten met zich meebrengt. Dit kon niet meer worden verwerkt in de jaarrekening 2025. De provincie Fryslân verzorgt de administratieve dienstverlening. Hiervoor wordt jaarlijks in de begroting een bedrag opgenomen. De kosten voor training en opleiding zijn gemaakt voor verdere professionalisering van het bureau met teamtrainingen op het gebied van ICT en AI.

Ad 3 Toogdag voor de Wadden (+ € 1.785)

De kosten voor de Toogdag zijn door goede werkafspraken met het Waddenfonds als mede-organisator binnen het budget gebleven, zonder dat een beroep op de buffer voor onvoorziene kosten moest worden gedaan.

Ad 4 Advies-, communicatie- en vergaderkosten (- € 7.638)

De vergaderkosten en de kosten voor het betrekken van de achterban zijn hoger uitgevallen. Dit komt onder andere door de ingeplande eindejaarsbijeenkomst in Op Maarhuizen met Co Verdaas. Daar hebben we eveneens 's avonds afscheid genomen van enkele deelnemers van het Omgevingsberaad. Voor enkele themabijeenkomsten hebben we een moderator ingehuurd om, samen met de presenterende partijen, de kwaliteit van de bijeenkomsten te borgen, zodat deze bijeenkomsten voor de deelnemers - gemiddeld 50 per keer - van grote waarde blijven en de tijdsinvestering waard zijn. Gezien de grote opkomst (gemiddeld 50 personen per keer) zijn we uitgeweken naar zaalruimte met goede faciliteiten.

Er is dit jaar een extra kwaliteitsimpuls gegeven aan communicatie. Begin 2025 is het communicatieplan goedgekeurd door het Omgevingsberaad. Een belangrijk speerpunt van de leden voor hun achterban was het vernieuwen van de website. We hebben ook een professionele publicatie van het Jaarplan 2025 laten maken.

De meerdaagse reis naar Brussel was inhoudelijk een succes. De kosten voor overnachtingen, locatiehuur en catering zijn binnen het beschikbare budget gebleven. Vanuit enkele overheden namen extra deelnemers deel; de bijbehorende kosten zijn achteraf verrekend.

Ad 5 BTW (+ € 980)

Er is onderbesteding van een kleine 5%. Dit komt grotendeels omdat over de kosten voor het Jongerenberaad geen BTW verplicht is. De rekeningen die vallen onder de posten 'Huisvesting, administratie en ICT', 'Toogdag Waddengebied', 'Advies-, communicatie en vergaderkosten' zijn Btw-plichtig. In de begroting van het Omgevingsberaad wordt hiervoor jaarlijks een bedrag opgenomen op basis van een inschatting van 17% over de posten waarover BTW moet worden betaald: in 2025 over € 120.000. De administratie van de provincie Fryslân verzorgt de financiële administratie. Aan het einde van het boekjaar wordt uitgerekend hoeveel BTW is uitbetaald. Dit totaalbedrag wordt ten laste van het budget van het Omgevingsberaad gebracht. Alle financiers van het Omgevingsberaad krijgen volgens de verdeelsleutel een opgave van hun aandeel in de BTW kosten. Per 1 januari 2003 is het BTW-compensatiefonds ingevoerd bij gemeenten en provincies: zij kunnen de BTW die is betaald voor activiteiten van het Omgevingsberaad compenseren.

Resultaat en reserve

Het verschil tussen begrote uitgaven en realisatie komt uit op een positief bedrag van € 12.336. Dit betekent dat geen beroep op de reserve is gedaan. Dit was voorzien en begroot ten behoeve van de pilot Jongerenberaad. Dit is grotendeels veroorzaakt door de lagere personeelskosten als gevolg van ziekte door een medewerker en een daaropvolgende vacature (zie ad 1).

In kas zit daarmee per 1 januari 2026 een bedrag van € 51.209. In 2026 is opnieuw begroot dat deze reserve wordt benut om de kosten van de Jongerenberaad te dekken (€ 12.000 exclusief BTW per jaar). Het gewenste bedrag in kas (voor tegenvallers, ziekte, onvoorziene activiteiten en een buffer voor de tweejaarlijkse meerdaagse werkbezoeken) is € 28.000: 20% van het jaarlijkse werkbudget ad € 140.000. De verwachte stand van de reserve ultimo 2026 is € 39.209.

Activiteiten		2025	Realisatie	Vershil
Uitgaven 2025		407.200	394.864	12.336
Ontvangsten				
Berekening grondslag	Overheden			
	0,34 Rijk	134.496		
	0,38 Provincies	150.319		
	0,19 Gemeenten	75.160		
	0,09 Waterschappen	35.602		
Totaal inkomsten		395.577	395.577	0
Saldo begroting (tekort)		-11.623	713	
Voorgestelde dekking uit reserves		11.623	0	
Saldo na dekking		0	713	713
Stand reserve 1-1-2025			50.496	
Stand reserve 1-1-2026			51.209	
Onderuitputting 2020-2025	ultimo 2025	50.496	51.209	
Gewenste ondergrens reserves	20% jaarlijks werkbudget (140K)	28.000	28.000	
Vershil ten opzichte van ondergrens reserves		22.496	23.209	
Bestemd voor Joongerenberaad begrotingsjaar 2026			-12.000	
Vershil na bestemming 12.000 voor Jongerenberaad: ultimo 2026			39.209	

The image shows a modern museum interior. The ceiling is covered in a large, dynamic projection of blue waves. Track lighting is mounted on the ceiling. The walls are lined with glass display cases containing numerous fish models. A woman is standing in the center of the exhibit, looking at a digital screen. To the right, there is a large, curved, blue mesh structure. The floor is a light-colored, curved path.

OMGEVINGSBERAAD Waddengebied

Telefoon: 058 – 233 90 10 (algemeen)

Adres: Ruiterskwartier 121a 8911 BS Leeuwarden

E-mail: info@omgevingsberaadwaddengebied.nl

LinkedIn: [omgevingsberaad-waddengebied](https://www.linkedin.com/company/omgevingsberaad-waddengebied)

Website: <https://omgevingsberaadwaddengebied.nl>